Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, тотурну ал айы (март), 17, 2022 жыл

№ 29 (21074)

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

КЕНГЕШЛЕ

Казбек Коков Къырал Советни экономика соруула жаны бла ишчи къауумуну жыйылыууна къатышханды

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков** Москвада Россей Федерацияны Къырал Советини экономика соруула эм жангы коронавирус жукъгъан аурууну жайылыууна къажаулукъ жаны бла ишчи къауумуну селектор кенгешине къатышханды. Жыйылыу ишчи къауумну таматасы **Сергей Семенович Собянинни** эм РФ-ни Правительствосуну биринчи вице-премьери **Андрей Рэмович Белоусовну** таматалыкъларында бардырылгъанды.

Кенгешни эсеплерини юсюнден Казбек Коков кесини Telegram-каналында хапарлагъанды. «Къыралгъа санкцияла басынчакълыкъ этилген болумлада къуралгъан социал-экономика халла сюзюлгендиле. Сёз гражданлагъа, экономикагъа эм бизнесге себеплик этиу амалланы юсюнден баргъанды. Предложениялагъа, ол санда регионладан келгенлеге, къараллыкъды эм ала бизни гражданлагъа эмда организациялагъа къуралгъан экономика агрессиягъа къажаулукъ жаны бла Россейни Правительствосуну биринчи тамамланырыкъ ишлерини планына кийирилликдиле.

Миллет проектлени чеклеринде кёп санлы социал магъаналы проектле бардырылгъан къурулуш бёлюмню юсюнден хапарны РФ-ни Правительствосуну Председателини орунбасары **Марат Шакирзянович Хуснуллин** билдиргенди. Шахарланы ишлеуге себепликге онгла къуралгъандыла, битеу объектле толусунлай эм заманында тындырылыргъа тийишлидиле.

Кенгешни чегинде Россей Федерацияны субъектлерини эркинликлери налогла, бюджет, шахар къурулуш эм башха бёлюмледе кенгертилликлери белгиленнгенди. Андан сора да, жуукъ заманда системообразующий предприятиялада льготалы кредитованияны программасы ишлеп башларыкъды, аланы саны да кёбейирикди», - деп жазгъанды Къабарты-Малкъарны Башчысы.

Ал жанында – Шимал Кавказда миллет къоркъуусузлукъну жалчытыу

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Шимал Кавказда миллет къоркъуусузлукъну жалчытыугъа жораланнган кенгешни ишине къатышханды. Аны РФ-ни Къоркъуусузлукъ советини Секретары **Николай Патрушев** бардыргъанды.

Грозныйде ётген кенгешге РФ-ни Президентини Шимал-Кавказ федерал округда толу эркинликли келечиси **Юрий Чайка**, Россейни Къоруулау министерствосуну, ФСБ-сыны, МВД-сыны, МЧС-ини, Генеральный прокуратурасыны, Саулукъ сакълау министерствосуну, Транспорт министерствосуну, башха федерал министерстволаны бла ведомстволаны келечилери да къатышхандыла.

Кенгешде сёз Украинаны демилитаризациялар эмда денацификациялар муратда бардырылгъан энчи аскер операцияны кезиуюнде, Россейге экономика эмда политика жаны бла да уллу къысыулукъ этилген болумлада миллет къоркъуусузлукъну къалай бла жалчытыргъа боллугъуну юсюнден айтылгъанды. Андан сора да, къырал, экономика эмда жамаат къоркъуусузлукъну, халкъла аралы экстремист эмда террорчулукъ къауумлагъа къажау сюелиуню амаллары сюзюлгендиле. Ифраструктура объектлени, адамла кёп жыйылыучу жерлени террорчулукъ ишледен къоруулаугъа артыкъда сакъ болургъа кереклиси чертилгенди.

Халкъны къыйын табийгъат эмда техноген болумладан сакълаугъа да энчи эс бурулгъанды. Миллет эмда дин экстремизмге арталлыда жол бермезге, Россейни жеринде къыралныкъы эмда коммерциялы болмагъан биригиуле право низамгъа къажау ишлерин бардыралмазча мадарла этерге кереклисини юсюнден айтылгъанды.

Федерал проектлени бардырылыуларын сюзгендиле

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков** Регионну айнытыу жаны бла правительстволу комиссияны президиумуну кенгешине къатышханды. Ол РФ-ни къурулуш эм ЖКХ министри **Ирек Файзуллинни** таматалыгъында бардырылгъанды.

Кенгешде федерал проектлени эм социал-экономика айнытыу программаланы, инфраструктура бюджет кредитлени чеклеринде проектлени бардырыуну сюзгендиле. Бек магъаналыгъа къыралгъа экономика басынчакълыкъ этиу болумлада шахарны ишлеу бёлюмню айнытыугъа къошакъ амалланы къурау тема болгъанды. Министр бир ненча регион ызда, ол санда къурулуш бёлюмде, къытлыкъгъа къажау онгланы жыйымдыкълары къуралгъанларын айтханды.

Къабарты-Малкъар Республикада быйыл 512 минг квадрат метр жашау журтланы хайырланыугъа берирге умутлудула, январь-февральгъа 31,4 квадрат метр хайырланыугъа берилгенди. Жашау журтла къурулушха себеплик этерча ол ишле бардырылгъан тийреледе суу бла жалчытыу эм суу кетиу инфраструктура проектле тындырыладыла. Андан сора да, регионда Бахсан къауумлу суу барыу ызны къурулушу башланырыкъды, ол эки жылгъа тамамланыргъа тийишлиди. Проектни бардырыугъа 2 миллиард сомдан артыкъ бёлюнюрюкдю.

Тийишли шахар болумланы жарашдырыу андан ары бардырылады. Къабарты-Малкъар Республиканы 100-жыллыгъына Нальчикде 7 жангы сквер, Прохладныйде, Бахсанда, Майскийде эм Тырныауузда жамаут тийрелени тапландырлыкъдыла. Ишле апрельде башланырыкъдыла.

2022 жылда «Къоркъуусуз качестволу жолла» миллет проектни чеклеринде регион магъаналы жолланы 100 километрин ремонт этерге умутлудула. Ишлени кёбю къалмагъанлай, барысы да контрактла бла бегитилгендиле, ахча бла жалчытылыныу 1,5 миллиард сом боллукъду. «Регион, муниципалитетле аралы эм жер-жерли магъаналы автомобиль жолланы айнытыугъа себеплик» федерал проектни чеклеринде 2 жол объект планнга салынгъанды: 5,5 километр узунлугъу бла Чегем-2-Булунгу (Тёбен Чегем эм Хушто-Сырт эллени араларында) автомобиль жол эм 7,7 километр узунлугъу бла Нальчик-Наркъала автомобиль жол.

Билим бериу махкемелени къурулушларыны программаларына кёре, озгъан жылны ахырында 1785 жери болгъан 3 жангы мектепни ишлери башланнганды. Аланы хайырланыугъа бериу 2022 жылны ахырына белгиленнгенди. Школла Куба элде, Прохладныйде эм Нарткъалада ишленедиле. Быйыл битеу да бирге 4539 жери болгъан 7 жангы школну къурулушлары башланырыкъды. Билим бериу учреждения Нальчик, Май, Бахсан, Прохладный шахарлада эм Псынабо, Красносельское, Сармаково элде ишленирикдиле.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

18 мартда Къырымны Россейге къошулгъаныны юсюнден келишим къабыл кёрюлгенди

Адамланы къадарларын тюрлендирген тарыхлы шартла

2014 жылда мартда Къырым жарым айрыкамны 2 миллиондан аслам инсаны кеслерини ыразылыкълары бла къол кётюрюп, Россей бла бирге болургъа сюйгенлерин билдиргендиле. Аны эсеплерине кёре, 18 мартда Москвада Россей Федерациягъа эки жангы субъект къошулгъаныны юсюнден келишим къабыл кёрюлгенди – Къырым Республика эмда федерал магъанасы болгъан Севастополь шахар.

Тюз сайлау

2014 жылда 18 мартда РФ-ни Президенти Владимир Путин, Къырымны Министрлерини советини бла Къырал советини оноучулары Сергей Аксенов бла Владимир Константинов эмда Севастопольну башчысы Алексей Чалый Къырым Республиканы Россей Федерациягъа къошууну юсюнден келишимни къабыл кёргендиле.

Аны аллында кюнледе уа Къырым Республиканы халкъны арасында референдум бардырылгъанды. Адамлагъа эки соруугъа жуап берирге керек эди: «Къырым Россейге къайтарылып, РФ-ни субъекти болуруна ыразымысыз?» эмда «Къырым Республиканы 1992 жылда Конституциясын жангыртыргъа эм Украинаны къауумунда болургъа сюемисиз?» Халкъны 97 проценти Россейге къайтыр ючюн къол кётюрген эдиле.

Бу ишле бла байламлы артда къаугъала, даулашла, гурушхала болгъан эселе да, экспертлени асламы ол оноу тарых, геополитика жаны бла да тюз болгъанын айтадыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

М.А Жиловагъа «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы устазы» даражалы атны бериуню юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны
УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы билим бериу ызында кёп жылланы бет жарыкълы урунгъаны, ёсюп келген тёлюню юйретиуге эм окъутуугъа уллу къыйын салгъаны ючюн **ЖИЛОВА Майя Ахиедовнагъа** – Нальчик шахар округну «Битеулю орта билим берген 17-чи номерли школа» битеулю билим берген муниципал казна учреждениясыны башланнган классларыны устазына «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы устазы» даражалы атны берирге.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2022 жыл 14 март, №26-УГ

А.А.Кубатиевни Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден
Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны
УКАЗЫ

Кёп жылланы бет жарыкълы ишлегени ючюн **КУБАТИЕВ Адиль Адибовични** - «КАВКАЗ.РФ» акционер обществону хайырланыу департаментини жылны узуну ишлеген «Эльбрус» турист-рекреация комплексин хайырланыу бла байламлы службасыны клининг жаны бла таматасын – Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**

Нальчик шахар, 2022 жыл 14 март, № 27-УГ

Парламент

Регионну айнытыуда вузланы магъаналарыны юсюнден сёлешиннгенди

КъМР-ни Парламентини Председатели **Татьяна Егорованы** таматалыгъы бла президиумну кезиулю жыйылыуу болгъанды. Анда «комитетни сагъатыны» чеклеринде регионну айнытыуда бийик билим бериу учреждениялары магъанасы сюзюлгенди. Депутатла аны Къабарты-Малкъар къырал университетни юлгюсюнде тинтгендиле. Жыйылыугъа вузланы таматалары да къатышхандыла.

Билим бериу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла комитетни башчысы **Нина Емузова**, теманы магъаналылыгъын белгилеп, бюгюнлюкде регионну айнытыугъа бийик билим бериу системагъа ышаныулукъ уллу болгъанын айтханды. Бютюнда Россейге къажау санкцияла кийирилген кезиуде.

КъМР-де бийик билим берген юч федерал учреждение барды, ол санда Х.М.Бербеков атлы Къабарты-Малкъар къырал университет, В.М.Коков атлы Къабарты-Малкъар къырал аграр университет эмда Искусстволаны Шимал-Кавказ къырал институту. Дагъыда къыралны иелигинде болмагъан вузланы бёлюмлери да бардыла. Алай аланы ишлерини юслеринден толу шартла жокъдула. Нина Емузова жууаплы органла бу кемчиликге эс бурургъа кереклисин эсгертгенди.

Билим бериу эм тинтиуле бардырыу жаны бла жумушладан тышында шёндюгю университетле регионну экономика эм социал-маданият жашауна терен сингипдиле. Вузланы жамауатны айнытыуда магъанасына «ючюнчю миссия» дейдиле.

Университетле иш бериучюле, жумушланы эм товарланы сатып алыучула болгъанлары, кадрла хазырлап, регионну урунуу рыногуну болумуна себеплик этгенлери белгиленнгенди. Аны бла бирге бийик технологиялы фирмаланы къурагъанла да аладыла.

Нина Емузова окъууну бошагъанланы иш бла жалчытыу, урунуу рынокда артыкъда керек болгъан усталыкъланы хазырлау, иш бериучюле бла ол жаны бла келишимле этиу бла байламлы соруулану кётюргенди. Ол целевой амал, вузланы эксперт онглары кереклисича хайырланылмагъанларын, стартаплагъа тийишли эс бурулмагъанын да айырып айтханды.

Жыйылыуда КъМКъУ-ну ректоруну къуллугъун болжаллы халда толтургъан **Юрий Альтудов** университетни ишини эмда мындан ары муратларыны юслеринден доклад этгенди. Аны аллында уа жыйылгъанлагъа вузну жашауундан видео кёргюзтюлгенди.

Университетде бюгюнлюкде 17 минг студент окъуйду. Битеу да бирге анда ишлегенлени саны 2 мингден асламды, ол санда профессор-преподаватель къауум 700-ден кёпдю. Аланы арасында илмуланы 127 доктору, 408 кандидаты бардыла.

Студентле 10 институтда, 1 факультетде эм 4 колледжде окъуйдула. Алада 362 билим бериу программа толтурулады, ол санда 313-сю бийик, 49-су уа орталыкъ билим бериу жаны бла. Аны бла бирге билимни ёсдюрюу, квалификацияны игилендириу, къошакъ профессионал билим бериу жаны бла жумушла да толтуруладыла. Былтыр алада 10 минг адам окъугъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

БИЙИК БАГЪА

Къабарты-Малкъар – биринчи медицина болушлукъ бериуню тап къурагъанланы санында

Россейни Саулукъ сакълау министерствосуну коллегиясыны кенгертилген жыйылыуунда РФ-ни саулукъ сакълау министри **Михаил Мурашко** биринчи медицина болушлукъ берген бёлюмню ишин жангыча къурауну проектин жашауда жетишимли бардыргъан регионланы арасында Къабарты-Малкъарны да санагъанды. Ол дагъыда Къабарты-Малкъарда медицина болушлукъ бла жалчытыугъа халкъ иги багъа бергенин да чертгенди.

Эсигизге салайыкъ: КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу миллет проектлени чеклеринде тогъуз федерал проектден жетисине къатышады – «Биринчи медико-санитар болушлукъ бериу системаны айнытыу», «Саулукъ сакълауну биринчи болушлукъ берген бёлюмюн жангыртыу», «Жюрек-къан тамыр ауруулагъа къажау кюреш бардырыу», «Онкология ауруулагъа къажау мадарла этиу», «Сабийлеге багъыуну игилендириу», «Медицина организацияланы уста кадрла бла жалчытыу», «Саулукъ сакълауда бир цифралы контурну къурау», деп билдиреди КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосуну пресс-службасы.

Регионну айнытыуда вузланы магъаналарыны юсюнден сёлешиннгенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Ахыр жыллада вузда тюрлениуле болгъандыла. Ол а ишни игилендирирге онг бергенди. Сёз ючюн, университет Болон процессге къошулгъанды, бийик билим берген организацияланы ишлерини хайырлылыгъы сюзюледи. Анга кёре уа вузла, билим бергенден сора да, аны бошагъанланы иш бла жалчытыу ючюн да жууаплы болгъандыла.

КъМКъУ «Приоритет-2030» программагъа къошулгъанын Юрий Альтудов регионну айнытыуда магъаналы ишледен бирине санагъанды. Ол ишлеп башлагъан кезиуден бери 10 политика эм 5 стратегиялы проект хазырланнгандыла. Аланы жашауда бардырыугъа 600 адам къатышады, аланы жарымындан асламы 39 жыллары толмагъанладыла.

Программагъа къошулгъанлары башха илму-тинтиу учреждения бла бирге ишлерге онг береди. Сёз ючюн, бизни вуз «ТулаТЕХ» дуния даражалы илму-билим бериу арагъа киргенди. Дагъыда «Технологиялы суу ёзен» консорциумгъа къошулуп, суу бла байламлы технологияланы айнытыу жаны бла мадарла толтуруладыла.

Москваны къырал университети бла байламлыкъла да къуралгъандыла. Бу иш «Вернадский» бёлюмню чеклеринде бардырылады. Анга кёре, университетде прикладной илмула жаны бла тинтиуле бардырыргъа белгиленеди. Бу ишге уа Роскосмос, Ростат дегенча уллу къырал предприятияла да къатышадыла.

КъМКъУ регионда маданият арагъа бурулгъанды. 2020 жылда сентябрьде мында дуния башында эм иги музейледен бирини - Эрмитажны - культура-билим бериу арасы къуралгъанды. Ол иш а къыралда биринчилени санында этилгенди. «Эрмитаж-Кавказ» ара тинтиуле бардырылгъан, археология, реставрация, краеведение жаны бла усталаны хазырлагъан майдан болгъанды. Анда археология эм тарых проектле толтуруладыла, арагъа туристлени жанындан сейир да уллуду.

Сёз Къабарты-Малкъар къырал аграр университет эм Искусстволаны Шимал-Кавказ институту бла байламлыкъланы, ала бла илмуда, культурада тамамланнган жумушланы юслеринден да баргъанды. Дагъыда кадрла бла жалчытыуну мадарларыны, башха регионладан экспертле бла бирге ишлеуню, профильли ведомствола эм учреждениянла бла байламлыкъланы юслеринден да айтылгъанды докладда. Школлада тамамланнган жумушланы, волонтёр программаланы, къошакъ профессионал билим бериуню соруулары да кётюргенди Ю. Альтудов.

КъМР-ни жарыкъландырыу, илму эм жаш тёлюню ишлери жаны бла министр **Анзор Езаов** билдиргенича, КъМР-де промышленностьну (экономиканы) кадрла бла жалчытыуну регион стандарты къабыл кёрюлгенди. Анга тийишлиликде, экономикагъа къаллай ишчиле керек болгъанлары тергеледи. 2024 жылгъа дери республикада школчуланы саны ёсериги белгиленнгенин айтып, министр устазлагъа жангы ишчи жерле къуралгъанларын белгилегенди. Алай бла вузланы бошагъанла иш бла жалчытылынырыкъдыла.

Жыйылыуда Парламентни депутатлары КъМАУ-ну ректору **Аслан Апажев** бла СКГИИ-ни башчысы **Рахайланы Анатолий** да сёлешгендиле.

Докладланы сюзе, КПРФ-ни эм «Справедливая Россия», ЛДПР, «Зелёные» партияланы фракцияларыны таматалары **Борис Паштов** бла **Владимир Кебеков**, **Владимир Безгодько**, **Сафарби Шхагапсоев** регионну айтытыуну стратегиялы магъанасыны, республиканы бийик билимли кадрла бла жалчытыуну юслеринден айтхандыла.

Татьяна Егорова кадрла жетишмеген бёлюмлеге эс бургъанды, сёзге, медицинада. Ол вузланы иги бошагъан студентлени эслерин устазны усталыгъына бурур ючюн къаллай мадарла толтурулгъанларын билирге да сюйгенди.

- Университетни медицина базасы игиди. Бюджет жерле жаланда 10 болгъанларына да къарамай, бу факультетге сейир уллуду. Вуз урунуу рынокну болумуна кёре хазырларгъа белгилейди медицинада усталаны. Бюгюнлюкде эки жангы аккредитация алыннганды, - дегенди ол.

Устазлыкъгъа сейирни игилендириуню юсюнден айта, Юрий Альтудов айлыкъ ёсдюрюлгени бла иги окъуъан студентле да анга эс бурурларына ышаннганын белгилегенди. Бюгюнлюкде уа студентлени окъуу бла бирге школлада ишлерге да онглары барды.

Жыйылыуну ахырында депутатла жууаплы органлагъа эсгертиулени къабыл кёргендиле.

Президиумну жыйылыуунда депутатла дагъыда Парламентни кезиулю пленар жыйылыуун 24 мартда бардырыргъа келишгендиле. Андан сора федерал законланы проектлерине къарагъандыла, къыралны регионларындан депутатланы законодательный башламчылыкъларын да сюзгендиле. Ала уа Агъач, Жашау журт, Жер кодекслеге тюзетиуле кийириу бла байламлыдыла.

КъМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Адамланы къадарларын тюрлендирген тарыхлы шартла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Россей Къырымгъа эмда Къырым Россейге

- Быллай сайлау нек этилгенин ангылар ючюн Къырымны тарыхын, Россей Къырымгъа эмда Къырым Россейге къаллай магъананы тутханларын билирге тийишлиди,- деген эди Владимир Путин Кремльде Къырым Республиканы бла Севастопольну Россей Федерациягъа къошууну юсюнден тилеклерин сюзерге жораланнган кенгешде. – Къырымны тарыхы бизни халкъланы бирлигини мурдорунда къуралгъанды. Ол адамланы акъылларында, жюреклеринде да не заманда да Россейни къауумунда болгъанды.

Алай бла битеу демократиялы келишимле, оноула, халкъла аралы право, ООН-ну Уставы сакъланып, айрыкамчыла Россей бла бирге болургъа сюйгенлерин билдиргендиле. Бу сайлауну уа сансыз этерге жарамагъанын белгилеген эди ол кезиуде Россейни Тыш къыралла жаны бла министерствосу.

Къошулгъаныны файдалылыгъы

Бюгюнлюкде Къырым РФ-ни субъектиди, анда россейли законла ишлейдиле. Севастополь федерал магъаналы шахар болгъаны тохташдырылгъанды. Халкъны саны 2,3 миллионнга жетеди. Ол кёп миллетлиди, анда оруслула, къырым татарлыла, украинлыла, белорусла, полякла, татарлыла, азербайджанлыла, башха миллетлени келечилери да жашайдыла.

Россейге киргени къаллай файда бергенди адамлагъа? Озгъан жыллада эм келир кезиуде аны экономикасына инвестицияла этиледиле. Къырымны бюджети 2-3 кереге ёсгенди, аны бла бирге инсанлагъа тюрлю-тюрлю социал тёлеуле 4 кереге кёбейгендиле. Сёзге, Россейде сабий туугъан кезиуде аналыкъ капитал бериледи, Украинада уа быллай себеплик болмагъанды, неда пенсияла, айлыкъ да РФ-де къоншуладан эсе уллудула.

Бу жылланы ичинде тамамланнган уллу инфраструктура проектлени ичинде Балаклава эм Таврический ТЭС-лени сагъынырыгъа тийишлиди. Аланы хайырындан регион энергетика жаны бла кесин толусунлай жалчытырча онг чыкъгъанды.

Хау, запад къыралла Къырымны халкъыны сайлауларына ыразы болмай, Россейге къажау санкцияла кийиргендиле, ала бюгюн бютюнда кенгергендиле. Алай бу ишни осал жаны бла бирге ахшылыкълары да бардыла. Ол санда ата журтлу производствогъа инвестицияланы, къырал себепликни кёбейтирге, россейли товарла чыгъарыуну тирилтирге, евразиялы экономика зонаны кенгертирге жолла ачылгъандыла.

Энергетикагъа инвестицияла, жолтранспорт мюлкню, рекреация онгланы айнытыу проектле Къырымны алгъа барыуун, халкъны къолайлы жашауун жалчытыугъа бурулупдула.

Кёпюр – эм уллу проектледен бири

Керч кёпюр а жарым айрыкамны башха регионла бла байлагъанды. 2018 жылда 16 майда Къырым кёпюр ачылгъанды. Ол а къыралда артыкъда уллу къурулуш проектледен бириди, анга 227,9 миллиард сом къоратылгъанды. Ол стратегия магъанаалы. Нек дегенде, алай бла ауур жюкле ташыу, туристлени санын кёбейтиу жаны бла онгла къуралгъандыла. Сёзге, 2018 жылда, экспертлени тарихлерине кёре, регионда 7,4 миллион адам солугъандыла. Аланы жартысындан асламы уа жарым айрыкамгъа кёпюр бла келгендиле.

Бу темир эм автомобиль жол Къырымны бла Кавказны регионларын, алай бла уа рекреация онгларын байлагъанды. Къыралны ичинде туризмни айнытыуда ол къаллай магъананы тутханын ангылатыр кереклиси да болмаз.

Мени танышым Къырымгъа кёчгенли сегиз жыл толгъанды. Аны манга айтханына кёре (ол атын-тукъумун жашырылырын тилегенди), Украина Къырымгъа учуз курортхача къарагъанды – кеслери солуп, алай объектлени тап халгъа келтирирге уа ахча бёлюрге ашыкъмагъанды. «Мен кёп жерде болгъанма, санаторийле, курортла тюз совет замандача къалгъандыла. Евпатория совет заманлада битеу къыралгъа айтылгъан курорт эди, алай кёп жыллада анга къаралмай, осал халгъа жетген эди. Къырымны табийгъаты сейирди, тамашады. Анда болгъан эсгертмелени, айбат жерлени кёрюр ючюн бир угъай, кёп жылла керекдиле. Алай аланы айнытыргъа, шёндюгю туристлени излемлерине келишдирирге адам да къайгъырмагъанды. Ол а бек ачыу тиеди», - дейди ол.

18 мартда жарым айрыкамда Къырымны Россейге къошулгъаныны кюню белгиленеди. Ол «Къырым Республиканы байламларыны эм эсде тутуу кюнлени юслеринден» закон бла 2014 жылда 29 декабрьде тохташдырылгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Республиканы келечилери – туризм жаны бла кёрмючде

Тюнене Москвада «Крокус экспо» арада туризм жаны бла 28-чи халкъла аралы MITT-2022 деген кёрмюч ишин башлагъанды.

Аны чеклеринде Россейни алтмышдан аслам региону кеслерини турист жаны бла продуктларын эм къаллай жумушла тамамлагъанларын кёргюзтедиле.

Кёрмючню ишине Азербайджандан, Арменияндан, Белоруссиядан, Венесуэладан, Египетден, Индиядан, Къазахстандан, Къыргъыздан, Къытай Халкъ Республикадан эм Таджикистан, Тайланд, Тюрк, Узбекистан, Филиппины къыралдан келечиле къатышадыла. Ары дагъыда биринчи кере Алжирни, Индонезияны эм Кенияны туризм жаны бла ишлеген биригиулери келгендиле, деп билдиредиле республиканы оноучусуну пресс-службасындан.

Къабарты-Малкъарны халкъла аралы кёрмючде республиканы Курортла министерствосу кёргюзтеди, регионну келечилерине сагъынылгъан министерствону башчысы **Мурат Шогенцуков** таматалыкъ этеди.

Республиканы стендинде Минги тауну эм аны бийиклигин белгилеген сурат турады. Анда дагъыда тау лыжала, альпинизм, парапланеризм, треккинг, курортларыбызны онглары, автотуризм эм солуу жаны бла республиканы башха жерлери да кёргюзтюлгендиле.

Кёрмючде регионну турист бёлюмлерин туура этгенлерини санына «Жолоучулукъ», «Эльбрус турс», «Чайка» санаторий,

«Кавказ», «Юг-вояж» турист компанияла эм башха акционер обществола киредиле. Республиканы келечилери тюрлю-тюрлю регионладан келген адамла бла тюбеширкдиле, байламлыкъланы жюрютюрге келишимле этерикдиле.

Башда сагъынылгъан кёрмюч битеу дунияны турист компанияларына Россейни ичинде кеслерини продуктларын кёргюзтюрге эм уллу ишчи майданнга саналады. Анга къатышханланы дунияны турист ассоциацияларыны эм ол жаны бла оноу этген компанияланы келечилери бла тюбеширге онг барды. Андан сора бу кёрмюч жыл сайын регионланы видеороликлерини конкурсун бардырады, анда ала кеслерини турист жаны бла онгларын толусунлай кёргюзтюрге боллукъдула. Кёрмючню сайтында бардырылгъан къол кётюрюуге кёре, ким хорлагъаны да белгили боллукъду. Онжетинчи мартда конкурсда хорлагъанланы саугъаларыкъдыла.

Иш байламлыкъланы тохташдырыугъа да кёрмючде аслам магъана бёлюнюрюкдю. Тюрлю-тюрлю конференциялада ата журтлу турист онгланы толусунлай хайырланыргъа, туризмге цифралы технологияланы сингдирирге эм битеу башда сагъынылгъан бёлюмню ишин къыйматлы этерге жораланнган соруула кётюрюллюкдюле.

Документле

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны БУЙРУГЪУ

1.Къабарты-Малкъар Республикада экономика эмда социал тутхучлулукъну жалчытыуну мадарларын толтуруу жаны бла координациялы штаб къураргъа.

2.Къабарты-Малкъар Республикада экономика эмда социал тутхучлулукъну жалчытыуну мадарларын толтуруу жаны бла координациялы штабны кёргюзтюлген къауумун къабыл кёрюрге.

3.Къабарты-Малкъар Республикада экономика эмда социал тутхучлулукъну жалчытыуну мадарларын толтуруу жаны бла координациялы штаб Къабарты-Малкъар Республиканы къырал властьны толтуруучу органларыны, толтуруучу властьны федерал органларыны жер-жерли органларыны эмда жер-жерли самоуправлениянны органларыны Къабарты-Малкъар Республикада экономика эмда социал тутхучлулукъну жалчытыугъа бурулгъан ишлерин бирге тийишдирирге борчлу этиледи.

4.Бу буйрукъ анга къол салыннган кюнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К.КОКОВ**
Нальчик шахар, 2022 жылны 5 марты, №21-РГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны 2022 жылны 5 мартында чыгъарылгъан 21-РГ номерли буйругъу бла къабыл кёрюлгенди

Къабарты-Малкъар Ресубликада экономика эмда социал тутхучлулукъну жалчытыуну мадарларын толтуруу жаны бла координациялы штабны КЪАУУМУ

Коков К.В. – Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы (координация штабны председатели)

Мусукланы А.Т. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председатели (координация штабны председателини орунбасары)

Ажиев В.Х. – Урван муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Апшев З.Б. - Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Экономика политика, инновациялы айныу эмда предпринимательлик жаны бла комитетини таматасы (ыразылыгъына кёре)

Архангельский В.Н. – Прохладный шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Асанланы А.О. - Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эмда социал къоруулау министри

Афасижев Ю.С. – Къабарты-Малкъар Республикада предпринимательлени къоруулау жаны бла уполномоченный (ыразылыгъына кёре)

Ахохов Т.Б. – Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Ахубеков Ш.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы промышленность, энергетика эмда сатыу-алыу министри

Ашхотов И.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы цифралы айнытыуну министри

Балаланы Р.Х. – Россей Федерацияны Ара банкыны Юг жанында баш управлениясыны Къабарты-Малкъар Республикада бёлюмюню – Миллет банкны таматасыны къуллугъун толтургъан (ыразылыгъына кёре)

Балкизов А.Х. - Бахсан муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Бейтуганова З.Х. – «Сбербанк России» публичный акционер обществону Къабарты-Малкъарда бёлюмюню таматасы (ыразылыгъына кёре)

Белецкая О.В. - Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу министрини орунбасары - Къабарты-Малкъар Республиканы Экономиканы айнытыу министерствосуну гитче эмда орта предпринимательликни айнытыу эмда конкуренцияны департаментини башчысы

Бербеков А.Х. - Къабарты-Малкъар Республиканы къурулуш эмда жашау журтла-коммунал мюлк министри

Богацкая С.А. - Къабарты-Малкъар Республиканы Экономиканы айнытыу министерствосуну регионну маркетинги эмда тыш байламлыкъла жаны бла департаментини таматасы

Борсов Ю.К. - Чегем муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Войтов А.И. – «Деловая Россия» битеуроссей жамауат организацияны Къабарты-Малкъар регион бёлюмюню сопредседатели (ыразылыгъына кёре)

Гаштова А.А. – Къырал статистиканы федерал службасыны Шимал-Кавказ федерал округда управлениясыны башчысыны орунбасары (ыразылыгъына кёре)

Говоров С.А. – Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары

Губачиков А.Ю. - Федерал налог службаны Къабарты-Малкъар Республикада управлениясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Гукетлов Х.М. – Къабарты-Малкъар Республиканы Сатыу-алыу-промышленность палатасыны таматасы (ыразылыгъына кёре)

Гятов Р.Х.- Зольск муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан (ыразылыгъына кёре)

Дадов М.А. - Терк муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Дышеков А.З. - Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт эмда жол мюлк министри

Езаов А.К. - Къабарты-Малкъар Республиканы жарыкъландырыу, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министри

Журавлёв А.И. - Прохладный муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Инжижоков С.М. - Лескен муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Калибатов Р.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы саулукъ сакълау министри

Къулбайланы А.Б. - Черек муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Кумахов М.Л. - Къабарты-Малкъар Республиканы маданият министри

Кунижев М.П. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары

Лисун Е.А.- Къабарты-Малкъар Республиканы финансла министри

Макоев Т.Э. – Россей Федерацияны Президентини Шимал-Кавказ округда толу эркинликли келечисини аппаратыны Къабарты-Малкъар Республикада баш федерал инспектору (ыразылыгъына кёре)

Мамхегов Х.Х. – Бахсан шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысы (ыразылыгъына кёре)

Павлов В.П. - Къабарты-Малкъар Республикада ич ишлени министри (ыразылыгъына кёре)

Пшиншев К.Г. – Монополиялагъа къажау федерал службаны Къабарты-Малкъар Республикада управлениясыны таматасы (ыразылыгъына кёре)

Рахайланы Б.М. - Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу министри

Саенко Т.В. - Май муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан (ыразылыгъына кёре)

Сижажев Х.Л. - Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлк министри

Сотталаны К.С. - Элбрус муниципал районну жер-жерли администрациясыны башчысыны къуллугъун толтургъан (ыразылыгъына кёре)

Тимижев Х.Х. - Къабарты-Малкъар Республиканы экономиканы айнытыу министрини орунбасары - Къабарты-Малкъар Республиканы Экономиканы айнытыу министерствосуну социал-экономика реформала жаны бла департаментини таматасы (координация штабны секретары)

Хубиев М.Б. - Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары

Шогенцуков М.Л. - Къабарты-Малкъар Республиканы курортла эмда туризм министри

ТЮБЕШИУ

Алиментле тёлемегенледен ахчаны излеу жаны бла мадарлагъа энчи эс бурулгъанды

Былтыр Сюд приставланы федерал службасыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары битеулю бюджетлеге 1,4 миллиард сом тёлегендиле. Ол а аны аллында жылдан иги да асламды. Бу тарихлени журналистле бла тюбешиуде ведомствону башчысы, КъМР-ни тамата сюд приставы, ич службаны полковниги **Бауаланы Келлетни жашы Ахмат** белгили этгенди. Сёз ведомствону 2021 жылда ишини эсеплерин чыгъарыуну юсюнден баргъанды.

Аны айтханына кёре, былтыр сюд приставлагъа ишлерин коронавирус ауруу жайылгъаны бла байламлы кийирилген чеклени кезиуюнде ишлерге тюшгенди. Ол а службада къуллукъ этгенлени жууаплылыкъларын къатыландыргъанды.

Приставлада бюгюнлюкде миллиондан аслам толтуруу оноу барды. Борчну къайтарыу жаны бла жумушланы чеклеринде ведомствону къуллукъчулары битеу законлу мадарланы хайырланадыла. «Борчларын тёлемегенлери ючюн былтыр 313 инсан уголовный, 5,4 минг инсан а административ жууапха тартылгъандыла. Ол а аны аллында жылны кёрюмдюлеринден асламды. Сёзге, 2020 жылда административ жууапха 3,9 минг адамны тартхан эдик»,- дегенди ол.

Россейли законлагъа тийишлиликде, борчу болгъан инсанны тыш къыраллагъа барыргъа эркинлиги сыйырылады. Бауаланы Ахмат бу эм хайырлы мадарладан бири болгъанын чертгенди. «Тыш къыралгъа солургъа, неда иш бла барырны аллында борчларын тёлеп къоядыла. Былтыр а республиканы 93,8 минг инсаныны Россейден тышына чыгъаргъа эркинлиги сыйырылгъанды, энтта 2 мингден аслам инсанны уа транспортну жюрютюрге праволарына чекле салыннгандыла. Алай бла былтыр служба тамамлагъан мадарланы хайырындан саулай да 3,7 миллиард сом борч жыйылгъанды. Тенглешдирип айтханда, 2020 жылда аны ёлчеми 2,7 миллиард болгъанды»,-дегенди ведомствону башчысы.

Башында сагъынылгъаныча, битеулю бюджетлеге 1,4 миллиард сом тёленнгенди, ол санда налогла 996 миллион, энчи жууаплы органланы тазирлери 209 миллион сом болгъандыла.

Сабийлерине къараргъа унамай, алиментле тёлемегенледен ахчаны излеу

жаны бла мадарлагъа энчи магъана берединле. Бюгюнлюкде акъылбалыкъ болмагъанлагъа 242 миллион сом тёленнгенди. Ол а аны аллында жылны тарихлеринден 130 миллионнга асламды. Журналистлени соруларына жууаплай, Бауаланы Ахмат алиментлени тёлемегенлени саны юч мингден озгъанын айтханды. «Сёзге, сабийлерине борч миллион сомгъа жетгенле да бардыла. Бюгюнлюкде аллай 30 инсан ачыкъланнганды»,-дегенди ол.

Айлыкъны тёлемей, жыйылгъан ахчаны къайтарыу жаны бла мадарлагъа энчи эс бурулады. Былтыр ишчилеге 4,4 миллион сом берилгенди. Энтта 5 бегим толтурулмай турады, ол а предприятиялада банкротлукъ жумушла бардырылгъанлары бла байламлыды. «Ахыр 4 жылны ичинде айлыкъны тёлемеу бла байламлы терслеу бегимлени саны 16 кереге азайтылгъанды. Бизге бу ишни бийик даражада толтурургъа прокуратура бла байламлыкъла себеплик этедиле»,-деп чертгенди докладчы.

Бир тюрлю эркинликлери болмай ишлетилген объектлени буздуруу, мекямлада законсуз орналгъан организацияланы бла эркинликсиз жашагъан инсанланы кёчюрюу жаны бла иш да тирилтилгенди. Былтыр аллай 305 бегим толтурулгъанды (2020 жылда – 237).

Жолда жюрюуню къоркъуусузлугъун жалчытыу жаны бла мадарланы чеклеринде, УГИБДД-ны эмда «Къоркъуусуз республика» учреждениясы къуллукъчулары бла бирге рейдле бардырыладыла. Аланы хайырындан къыралавтоинспекторланы бегимлерине кёре 170 миллион сом тёленнгенди бюджетге.

Приставла сюдлени кезиуюнде къоркъуусузлукъну жалчытхандыла. Былтыр а 23,5 минг жыйылыу бардырылгъанды, сюдню чакъырыуун сансыз этип, процессге къатышыргъа унамагъан 3,8 минг инсан процессге келтирилгендиле. Сюдге келгенлени тинтген кезиуде уа кийирирге эркин этилмеген 6,1 минг зат ачыкъланнганды.

Приставла инсанланы коллектор организацияланы законсуз ишлеринден сакълау жаны бла мадарланы да толтурадыла. Былтыр а ведомствогъа 18 тарыгъыу берилгенди. Коммерциялы банклагъа РФ-ни Административ кодексини 14.57-чи статьясыны 1-чи кесегине кёре бузукълукъланы юсюнден бегимле чыгъарылгъандыла. Алай бла кредит организациялагъа тазир салыннганды – 50-шер минг сом.

– Бу жаны бла тарыгъыула иги да кёбейгендиле. Болсада биз инсанлары-бызны сакъларгъа хазырбыз. Коллекторланы бузукълукъларына тюбегенле уа тюзюнлей службагъа тарыгъыргъа боллукъдула,-деп чертгенди ол.

Ахырында Бауаланы Ахмат Управление тамамлагъан мадарла бузукълукъ этгенни терслигине жолукъдуруугъа бурулгъанларын чертгенди. «Алай бла уа, жууапдан бугъуналмазлыкъларын ангылап, инсанла борчларын тёлейдиле, сабийлерине алиментлени берединле, тазирлени заманында толтурадыла. Ол а регионда низамлылыкъны жалчытады»,-деп къошханды ол.

АБДУЛЛАХЛАНЫ Фатима.
Суратны автор алгъанды.

КъМР-ни 100-ЖЫЛЛЫГЪЫНА

АХШЫЛАНЫ АРИУ ЫЗЛАРЫ

Къазакъланы Ибрагимни жашы Исхакъ, Къабарты-Малкъарда, андан тышында да таныулу, ким да хурмет этген адамларыбыздан бири эди. Аны республикагъа кирген къыйыны унутулмагъанды.

Исхакъ 1930 жылда Огъары Малкъарда туугъанды. Ол да, ёсе келгенлей, саясат жели узакъгъа сюрюп, туугъан жеринден тышында чыныгъыргъа тюшгенди. Не къыйын болса да, кёчгюнчюлюкде да таулу къызла бла жашла тынгылы билим алыргъа итиннгендиле. Исхакъ да, Къазахстанда школну бошап, Самаркандда совет сатыу-алыуну институтунда окъугъанды. Аны 1953 жылда жетишимли тауусхандан сора урунуу жолун Узбекистанда Ташкент область потребсоюзда тавороведден башлагъанды. Ол анда, киши жеринде, ол учреждениянны башчысыны орунбасарыны къуллугъуна дери кётюрюлгенди.

1957 жылда, халкъыбызгъа туугъан жерге къайтыргъа онг берилгенде да, андагъы оноучула Исхакъны ата журтуна иерге унамай, жыл чакълы бирни ичинде Ташкент темир жолну Усатьево филиалында ишчилени жалчытыу бёлюмню таматасы этип тутхандыла. Болсада 1958 жылда Къазакъланы Исхакъ ата журтуна къайтханды.

Бери келе-келгенлей, аны Нальчикде «Курортторг» конторада жамауатны аш-суу бла жалчытхан бёлюмге таматагъа салгъандыла. Юч жылдан, Искакъны иш жюрютюуюне эс буруп, ыразы болуп, контораны таматасы аны кесине орунбасар этгенди. Билимли таулу жашны жамауат ишге да къатышдыра башлагъандыла. Ол жыл окъуна Нальчикни исполкомунда депутатларыны Советини председателини орунбасарыны къуллугъуна кёчюргендиле. Кёп бармай, ол Советге таматагъа да айыргъандыла.

Исхакъны тутхан къырал ишинде да болгъандыла тюрлениуле. 1962 жылда аны Каббалкпотребсоюзну правлениясыны председателини орунбасары, бир кесекден а аны председатели этгендиле. Ол къуллукъда Исхакъ 1971 жылгъа дери ишлегенди. Ол жыл а республиканы оноучулары аны КъМАССР-ни Совет министрлерини председателини орунбасарыны къуллугъуна тийишли кёргендиле. Ол жууаплы къуллукъда Къазакъланы Исхакъ сау онбеш жыл ишлегенди.

Совет Союзну заманында хар бир республикада келир жылгъа неге къаллай бир ахча керек болгъанына план, проект этилгенди. Аны Москвада къырал бюджетден республикалагъа бёлюнюрюк юлюшюн къорууларгъа уа акъылы, эси да жютю адам керек эди. Ма аллай адам а бизден Къазакъланы Исхакъ эди. Анга бу жумушну юсюнде Совет Союзну Къырал планын сюзгенледе неда финансла министерствода угъай деген болмагъанды. Ол а бек жууаплы иш эди.

Аллай къырал магъаналы ишлени да тындыра, Исхакъ 1967 жылда экономика илмула жаны бла «Потребитель кооперацияда сатыу-алыуну эмда аны айнытыугъа тийишли планны жарашдырыу» деген темагъа кандидат диссертациясын къоруулагъанды.

Илмуну сейир дуниясы кесине итиндирген адамладан эди ол. Артда, къырал къуллукъдан кетгенден сора, 1986 жылда, ол жюреги тартдырып, Къабарты-Малкъар илму излем институтха барып, анда 1993 жылгъа дери ишлегенди.

Исхакъны юй бийчеси Жаболаны Хажини къызы Тамара сабий санаторийге таматалыкъ этип тургъанды. Ала жаш бла юч къыз ёсдюргендиле. Аланы хар бири да, ариу юйюрле къурап, халкъыбызгъа жарай, бирер жерде урунадыла.

Къазакъланы Ибрагимни жашы Исхакъ «Сыйлылыкъны Белгиси» орден бла эки кере (1971, 1981 жж.), бир къауум майдал, махтау, ыразылыкъ къагъытла бла да саугъаланнганды, Къабарты-Малкъар Республиканы транспорт управлениясыны сыйлы къуллукъчусу» деген даражалы атха да тийишли болгъанды.

Алгъаракълада «Заман» газетге келген бир къагъытны юсюнден жазгъан эди КъМР-ни сыйлы журналисти Тикаланы Фатима. Аны иеси Газов Мухамед бир къауум адамгъа къыйын заманда аны юйюрюне болушханлары ючюн ыразылыгъын айта эди.

Ол адамланы араларында Къазакъланы Исхакъны аты да барды. Мухамед айтханнга кёре, Исхакъ, «Каббалкпотребсоюзну» таматасы болуп тургъанда, Мухамедни анасына, ол къыйын ауругъанда, бир ненча жылны ичинде къыралны иги санаторийлерине путёвкаланы хакъсыз берип, жолгъа да водители бла ашыртып тургъанды. Аны тёрт сабийин да интернатлагъа салып, къайгъыларын кёргенди. Жай каникуллада сабий лагерьлеге жибергенди. Аш-суу бла да болушханды.

Ма быллай шартладыла адамны атын ариу бла айтдыргъанла. «Ариу ыз къойсун», – деп да андан айтылады халкъыбызда. Къазакъланы Исхакъ, халкъыбызны огъурлу жашларындан бири, 1993 жылда дуниясын алышханды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Ангылатыу

Коммунал жумушла ючюн тёлеуле къалай саналадыла?

- Жуукъ кезиуде башха шахаргъа барып, ишлерге муратым барды. Артха 2-3 жылдан къайтыргъа дейме, бу кезиуде фатарымда жашау-журт коммунал жумушла ючюн тёлерге борчлумамы?

Артур М., Тырныауз.

Соруугъа жууапны КъМР-ни прокуроруну тамата болушлукъчусу **СОТТАЛАНЫ Жанна** береди:

- Фатар эмда кёп къатлы юйде жашагъанла бирге хайырланнган мюлк ючюн, журтну тынгылы жангыртыу ишлеге да тёлерге борчлу болгъаны РФ-ни Жашау журт кодексини 158-чи статьясында тохташдырылыпды.

Адам болжаллы кезиуге юйюнде турмазгъа дей эсе, тёлеуле жангыдан жаланда техника болумуна кёре счётчикле салдырыргъа онг болмагъан юйледе саналыргъа боллукъдула. Аны юсюнден акт жарашдырылыргъа керекди.

Жылыу, ток, газ бла жалчытыу, юйде жашагъанла бирге хайырланнган мюлк ючюн, тынгылы жангыртыугъа ахча жангыдан саналмайдыла.

Кёп къатлы юйледе фатарланы иелери коммунал жумушла бла къалай хайырланнганларыны низамы РФ-ни Правительствосу 2011 жылда 6 майда чыгъаргъан 354-чю номерли бегим бла къабыл кёрюлгендиле. Аны 8-чи бёлюмюнде тёлеуле не кезиуде жангыдан тергелгенлери жазылыпды.

Инсан фатарында турмагъан кезиуде мекямгъа башчылыкъ этген компания жашау-журт коммунал тёлеулени аны иесинден заявление келгенден сора 5 кюнню ичинде санаргъа керекдиле. Заявление уа инсан юйюнден кетгинчи, неда къайтхандан сора 30 кюн кеч къалмай бериледи.

Дагъыда айтыргъа тийишлиди – тёлеуле жангыдан жаланда фатарны ичинде бир адам да 5 кюнню ичинде жашамаса саналадыла. Инсан кетген эмда къайтхан кюнле анга кирмейдиле. Тергеуле 6 айгъа этиледиле, инсан юйюнде андан кёп заман жокъ эсе, заявлениянны жангыртыргъа керекди.

Фатарны иеси юйюнден болжаллы заманнга кетгенине шагъатлыкъ документлери болургъа керекдиле, ансыз тёлеуле тергеллик тюйюлдюле, неда ахчаны тохташдырылгъан низамгъа кёре толусунлай тёлерге тюшерикди. Ол санда командировкагъа баргъаныны юсюнден документ, билетлени копиялары, стационарда тургъаныны, кооператив дачада, неда къонакъ юйде жашагъаныны юслеринден справка, адам юйюнде болмагъанын билдирген башха документлени кёргюзтюрге боллукъду.

Битеу жорукъла сакъланып, алай тёлеулени жангыдан санаргъа унамагъанларыны юсюнден Къырал жашау журт инспекциягъа неда сюдге тарыгъыргъа боллукъду.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Башланыу

Милициячыны усталыгъын сайларгъа уа аны экиге айланнган къарындашы Байсолтанланы Шамсудинни жашы Алик кёллендиргенди. «Ол да мен окъугъан интернатны бошагъанды, анда урунуудан дерсле берип да тургъанды. Милициягъа чакъырыу болгъанда, ары къуллукъ этерге барып, Москвада СССР-ни МВД-сыны энчи орта школун бошап, капитан чынны да алып, интернатха къонакъгъа келеди бир жол. Устазыбыз Энейланы Халимат андан бизге криминалист усталыкъны юсюнден лекция окъурун тилейди. Ол а аллай сейир хапарла айтады, классыбыз саулай криминалистле болургъа, милицияда ишлерге кёлленген эдик»,-деп эсгереди Жашуу улу.

Хызыр къарындашыны ызы бла, милицияны школуна киреди. Ол кезиуде совет къыралда криминалистлени хазырлагъан жангыз билим бериу учреждение болгъанды. Анда социалист блокну битеу къыралларындан да студентле бар эдиле. Ангылайсыз, ары конкурс къаллай болгъанын.

1974 жылда аны бошап, артха, республикагъа, къайтады. Анасы Байсолтанланы Наурузну къызы Назий ол кезиуде Кёнделенде тургъанды, анга эм эгечине жууугъуракъ болургъа сюйюп, ол Тырныауузгъа ишге кирирге кюрешеди. Алай ол кезиуде криминалист билими бла республикада жаланда эки адам болгъанды, Хызыр а - ючюнчю. Быллай профессионалны районнга жибермедиле. Аны МВД-ны ара аппаратыны эксперт-криминалистика бёлюмюне (ол кезиуде - оператив-техника бёлюм) чакъырадыла.

Бу служба артыкъда анга Жашуу улу башчылыкъ этген кезиуде айнытгъанды. Жууаплы, къыйын бёлюмню таматасыны къуллугъуна, ол къысха заманны ичинде ёсгенди. «Окъуудан сора келгенимде, анда жаланда беш адам ишлей эдиле, мен а – алтынчы. Алай 2011 жылда пенсиягъа кетгенимде 105 сынамлы, бийик билимли криминалист бар эдиле», – дейди ол.

Гиртчи студент

Усталыкъ, сынам жылла бла келедиле. Алай бизни жигитибиз оюмлулугъун, гиртчилигин окъугъан заманда окъуна кёргюзтгенди. Ол практикагъа Калугагъа тюшеди. Студент жаш уллу аманлыкъны тинтирге болушханы ючюн областны МВД-сыны башчысындан Сыйлы грамота алгъанды. «Узакъ, машина ахырда жюрюмеген элледен биринде эр кишини ёлюгюн табадыла,-деп эсгереди Хызыр. - Ол къумурсха тёбеге жыгъылып къалгъанды, аны кеф болгъанын бла къалгъанын тохташдыралмагъанбыз. Нек десенг, къумурсхала аны талап, бир-бир санларыны сюеклери окъуна ачылып тура эдиле. Териси да жокъ, жаланда бир къол аязында болмаса.

Эр кишини атын, тукъумун тохташдырыргъа керекди. Мени юйретген эксперт бла бирге къолну формалинде бир ыйыкъны жибитип, терисин кесип алып, тинтип, ким болгъанын ачыкълаялгъан эдик. Ол кезиуде уа быллай экспертизаны бардырыуну методикасы алыкъа болмагъанды. Кесибизге китапланы окъургъа, излерге тюшгенди».

Башха элде уа тюкенни тонайдыла. Ары кукурузник бла элтип тюшюрединле криминалистлени. Мекямны ичинде Хызыр къыйыры къабылгъан шоколад табады - юсюнде тиш ызлары бла. «Шоколадны тап чулгъап, лабораториягъа келтиреме. Практиканы бирге ётген нёгерим Миша Колотухин бла, ол артда Брестни милициясыны таматасы болгъанды, тинтиуле бардырабыз. Пластилинни алып, уручулукъ этгенлерине ишеклилеге аны къапдырып, тишлерини ызларына кёре аманлыкъчыны тапханбыз. Бу эки аманлыкъны ачыкъларгъа болушханым ючюн бергендиле манга биринчи къырал саугъаны»,-деп эсгереди ол.

ДНК-лаборатория къурау

Артда Хызыр Исмайылович кёп башха къырал эм ведомстволу саугъалагъа тийишли кёрюлгенди. Сёз ючюн, Россейни Президенти Борис Ельцинны Указы бла анга «Ата журтну аллында къыйыны ючюн» 2-чи даражалы орденни майдалы берилгенди. Быллай бийик саугъа бла ол Чечен Республикада ич ишле органлада эксперт-криминалист арасы къураргъа себеплик этгени ючюн белгиленнгенди.

Бюгюнлюкде ДНК-тинтиуле артыкъда изленедиле. Алай Жашуу улу кесибизде аллай лабораторияны къураргъа заманы, онгу да жетишмей къалгъанына жарсыйды. «Аны салыргъа отоу да хазырлагъан эдик. РФ-ни ич ишле министрини орунбасары Кожевников бла да тюбешип, аны ыразылыгъын алгъанма. Оборудование бек багъалыды, къуру тинтиуле бардыргъан материалла 50 минг доллар турадыла. Шимал Кавказда аллай тинтиуле жаланда Ставропольда бардырылгъандыла. Биз да хазыр болуп тургъанлай, экинчисин Чеченнге берген эдиле. Кертиси, уруш баргъан, адамла кёп санда ёлтюрюлген республикагъа ол бизден эсе бегирек керек болгъанды», - деп ангылатады ол.

Алай заман тюрленнгени бла кесибизде да ДНК-лаборатория ачылады. Ол а Хызыр Исмайылович хазырлагъан отоуда орнатылгъанды.

Профессионалла

«Сынаулагъа чыдап, борчубузну бийик даражада толтургъанбыз»

Жашууланы Исмайылны жашы Хызыр жашауууну 40-дан аслам жылын ич ишле органлагъа жоралагъанды. Ол, окъуууну бошагъандан сора, КъМР-де МВД-ны эксперт-криминалистика бёлюмюне келип, аны башчысына дери ёсгенди, артыкъда уллу, халкъны чамландыргъан аманлыкъланы тинтгенди. Атасындан ёксюз къалгъан, интернатда ёсген жашха быллай бийиклеге жетген, сёзсюз, тынч болмагъанды.

Къыйын, тынчлыкъсыз кезиуле

Милицияда ишлеген жылларын эсгере, ушакъ нёгерим бютюнда къыйын заманнга Совет къырал чачылып, Къабарты-Малкъарны миллетлеге кёре айырыу бла байламлы къымылдаула башланнган заманны санайды. «Ала аманлыкъчыла тюйюл эдиле, кесибизни адамларыбыз болгъандыла. Алагъа къажау къалай сюелаллыкъ эдик? Милициячылагъа казарма низамгъа кёчерге, ишчи жерлерибизде къалыргъа тюшгенди. Тынчлыкъ, ышаныулукъ болмагъан, къыйын заман эди ол»,-деп эсгереди ол.

Бизни республикагъа терроризмни къыйынлыгъын да сынаргъа тюшгенди. Кюн сайын атдырыула, чачдырыула болгъандыла, жамауат иш бла кюрешгенле, дин къуллукъчула, право низамны сакълаучула зорлукъ сынатылып ёлтюрюлгендиле. Аманлыкъчыланы тохташдырыуда уа биягъы экспертлеге ышаныулукъ уллу болгъанды.

2005 жылда октябрьде право низамны сакълаучу органлагъа чабыууллукъ этилген кюнде Хызыр Исмайылович МВД-ны мекямында болгъанды. «Ол сынаулагъа чыдап, ишибизни бийик даражада толтургъанбыз. Баллистика, башха тинтиуле бардырып, бандитлени тохташдырып, терсликлерине жолукъдурурча этгенбиз»,-дейди ол.

Бу кезиуде бийик профессионал билимин кёргюзтгени ючюн Жашууланы Хызыр РФ-ни Президенти Дмитрий Медведевни Указы бла «Жамауат къоркъуусузлукъну жалчытханы ючюн» майдалгъа тийишли болгъанды.

Бир аманлыкъны уа ол бюгюн-бюгече да жюреги къыйналып эсгереди. Чегем районда агъачда мурдарла уучуланы ёлтюрген эдиле. Бандитле агъачны да урушну тийресине санап, ары мамыр адамгъа кирирге къоймай тохтагъандыла. «Уучула ауузланыргъа олтургъанда, аманлыкъчыла алларына чыгъадыла. Аланы блиндажлары ол жерден 200-300 метр узакълыкъда болгъанды. Ол жашырын букъдурулуп, ичинде он адам сыйынырча тёшеклери, душевойлары, вертолётдан тепловизор аланы кёрмезча мадарла да этилип. Аны айтханым, мурдарла жашырын уруш бардырыргъа иги юйретилгенлери кёрюнюп тургъанды»,-деп чертеди бизни ушакъ нёгерибиз.

Сауутла бла бирге уа блиндажда ноутбук да табылгъанды. Аны ичинде предпринимательледен къаллай бир ахча сыйырылгъаны, аланы тизмелери да бар эдиле. «Къалайалай болса да, тийишли экспертизала этип, бандитлени барысын да тохташдыргъанбыз»,-деп къошады ол.

Эксперт бёлюмню тутуругъу

Бюгюнлюкде уа Хызыр Исмайылович, пенсиягъа чыкъгъан эсе да, сюйген ишин къоймагъанды. Ол РФ-ни МВД-сыны Криминалистлерини союзуну бёлюмюн ачып, экспертизаланы андан ары бардырады.

Союзну келечилери автотехника, къурулуш, финанс-экономика, башха тинтиуле бардырадыла. Аланы экспертизасын право низамны сакълаучула, сюд органла, энчи адамла окъуна алыргъа боллукъдула. «Жарсыугъа, хыйлачылыкъ асыры бек айнытгъанды, бютюнда жашау журтланы сатыуалыуда. Бизге граждан ишле бла кёп келедиле. Документге ырысхыны иесини къол ызына ушатып салып, аны кеслерине ётдюрюрге сюйгенле кёпдюле. Биз а, почерковедение, башха тинтиуле бардырып, тюзлюкню тохташдырыргъа болушабыз»,-деп ангылатады ол.

Насыпны жашырынлыгъы

Хызыр юй бийчеси Уяналаны Жансурат бла бирге жаш бла къыз ёсдюргендиле. Ала да аталарыны юлгюсю бла ич ишле органлада къуллукъ этедиле.

Жашуу улу кесин насыплы адамгъа санайды. «Ариу юйюр къураялсанг, жашаунгда иги ишле этип, тюз ыз къоялсанг, адетли, билимли сабийле ёсдюрсенг – андан уллу насып жокъду. Шёндю жашауууму магъанасы туудукъладыла. Кесим интернатда ёсгенме, ёксюзлюкню сынагъанма. Атам Исмайыл Уллу Ата журт урушда болгъанды, анда алгъан жараладан эртте ауушханды. Ол темирден абериле этерге уста эди. Тынч адам эди деучюдюле. Керти эр киши ма алай сабыр болургъа борчлуду.

Юйюрде, ишде аз тюрлю болмайды, женгиллик этип, терс оноула чыгъарсанг, артда жангылгъанынгы тюзеталмазса. Бюгюнча эсимдеди анамы: «Жашым, бир заманда да ачыуланма. Ачыуланмай болмай эсенг, тырнакъларынга къарай тур»,-деп юйретиучюсю. Кертиди, иш юсюнде къызаргъа тюшсе, аны сёзлери эсиме келип, тынчайып, сабырлыкъ табыучу эдим»,-дейди ол.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ОЮМ

Юйюрню мурдору бир бирге ышаныуду

Юйюр чачылады. «Биз юч жыл жашагъанбыз бирге. Сабийлерибиз жокъду. Мен бу юйден бош чыгъып кетергеми керекме? Киши эсе, ол манга фатар да, машина да алсын», - дейди тиширыу. Мен: «Сизни бирге алгъан журтугъуз, бирге жыйгъан ахчагъыз бармыды?»- деп сорама. Жокъду...

Тиширыу бир кюн да ишлемегенди. «Законнга кёре айырылыргъа керек болур, ансы азла аз зат сюймейдиле», - дегениме ыразы тюйюлдю ушакъ нёгерим. Къайдан чыгъадыла быллай даулашла? Юйюр къурай туруп, адамла мюлк соруулары юслеринден келишим этмегенлеринден. Брачный контракт деген зат арт жыллада бизни республикада да хайырлана башлагъанды. Нальчик шахарны администрациясыны ЗАГС бёлюмюню таматасы Валентина Шериева айтханнга кёре, аллай келишимлери болгъанлагъа тынчыракъды, айырылгъанда тюйюшле – даулашла аз боладыла.

Мени акъылыма кёре, ала кёпден-кёп боллукъдула. Нек дегенде бусагъатда бизнес бла кюрешгенле бардыла, ала республикадан тышында да урунадыла, байлыкъ алагъа кёкден тюшмейди. Сора айырылгъанда, къыйналып жыйгъан мюлклерин юлеширге сюймейдиле. Бек игиси: алгъадан окъуна мюлк, ахча бла байламлы соруулары ачыкъ сюзюп, бир оноугъа келиудю, - дейди Шериева.

Психиатр, медицина илмуланы доктору Теммоланы Лейла юйюрню мурдору бир бирге ышаныуду, сюймекликди, дейди. «Сёз ючюн, кесими юсюмден айтханда, мен Теммоланы юйюрлерине жыйырма жылымда келгенме. Ол заманда медицина факультетде окъуй эдим. Алай ол кезиуде окъуна стипендиямы баш иеме бере эдим. Мени акъылыма кёре, юйде оноу эр кишини къолунда болургъа керекди. Ахча да – аны къолунда.

Бюгюнлюкде кесими энчи клиникам барды, университетде ишлейме, алай алгъынча ахчаны баш иеме береме. Юйге керекли техниканы алгъан – ол, тюкенлеге, базаргъа баргъан да олду. Коммунал тёлеуледен да хапарым жокъду. Мен бу схема битеу юйюрлеге да келишеди деп айтмайма. Атам тюкенлеге бармай эди, битеу ишлеген ахчасын анабызгъа бериучю эди. Юйюрде «сени ахчанг», «мени ахчам» деген зат болмазгъа керекди. Ахчаны юсюнден даулашла баргъан жерде не юйюр барды? Мюлк келе-кете тургъан затды, къатынгда билеклик этген нёгеринг болгъаныды не байлыкъдан да багъалы».

Психолог Мариана Локова жыйырма-отуз жыл мындан алгъа жаш адамла иш хакъларын аталарына -аналарына бериучюлерин эсгергенди. Бусагъатда ол тёре жокъ бола барады. Юйюр къуралгъанлай, жаш адамла энчи жашаргъа итинедиле. Бир-бир юйюрледе тиширыу бизнес бла кюрешеди, ахча этеди, сабийлеге уа аслам эс аталары бурады. Ол бизнесмен юй бийчесинден бир кесек азыракъ келтирсе да, ахча юйге, юйюрде кесини жерин алады, ансыз хар зат да оюлуп къаллыкъды. «Дунияда хар зат да ахча бла ёнчеленмейди, дагъыда бир юйюр башхагъа ушмайды, - дейди Локова. – Бир-бирле татлы жашагъанлыкъгъа, хар бири ахчасын кесинде тутады. Анга да терсди дерча тюйюлдю. Экеуленнге къалай тап эсе да, алай этедиле. Шёндю бир схема жокъду».

Ахчагъа, байлыкъгъа, мюлкге аслам эс бургъанла жашауда бек магъаналы затланы ангыламай, дунияларын алышадыла. Бу къысха ёмюрюбюзню байлыкъ ючюн къазауатха жораларгъа жарамайды, - дейди Теммоланы Лейла. – Бир юйюрде жашагъанла бир бирлерине фахмуларын ачыкъларгъа болушургъа борчлудула. Суратчы болургъа сюйген – болсун. Музыкагъа итиннген – кюрешсин аны бла! Сау жанын тутмакъгъа бегитип, кече-кюн да ахча къайгъылы жашагъандан не файда?

Мюлк, байлыкъ...кёпле, айырыла туруп, бир оюмгъа келалмай, ахчаларын юлешалмай, жаула болуп къаладыла. Мюлк ючюн талашып, сюдлеге кирип, артда тил тутуп тургъан къарындашла-эгечле да тюбейдиле.

Ушагъыбызны ахырында Теммоланы Лейла къайтарып айтды: «Жашауну мурдору сюймекликди. Ол болса, ызындан монглукъ, берекет, байлыкъ да келликдиле. Таматалагъа намыс этип жашагъанла насыплыла да болгъанларын кёребиз. Къуру ахчаны багъалап, адамны уа учуз этген эртте-кеч болса да юйюрню бузады».

Бусагъатда дунияда жаш тёлюню арасында жангы мода барды: ала багъалы машинала алмайдыла, уллу юйле ишлемейдиле. Ахчалары болгъанлыкъгъа, велосипедледе жюрюйдюле, учуз фатарлада турадыла. Тыш къыраллада, биздеча, байны юйю жарлыныкъындан айырмалы тюйюлдю. Сёз ючюн, Польшаны мен кёрген эллеринде битеу юйле да бир кибик эдиле. Хуналаны орунуна уа – юлкюле.?

Хар адам кесине сорургъа керекди: неди манга багъалы, деп. Билим, иш, табийгъатны къоруулау, сабийлени окъутуу, таматалагъа кёз-къулакъ болуу, огъесе байлыкъ, мюлк, ахчамы? Кимни да ахчасы болсун, алай ахча адамгъады, адам ахчагъа угъай! - дегенди Теммоланы Лейла.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

МИЛЛЕТ ХАЗНАБЫЗ

Таш кели

Алгъаракълада Чегем тарында эски эллерибизден бири Думалада болгъан эдим. Сыртны юсюнде орналгъан эл, шёндю ол оюлупду, сау журту жокъду. Кюн чууакъ эди. Жол нёгерим Булунгудан Къулийланы Ибрагимди.

Элни ортасына жете келген жерде буруннгу къабырстан барды. Бир-бир жерлеринде сын ташла да сакъланыпдыла, тёгереги уа таш хунады. Аны оюлгъан жерлери барды. Алайда отлагъан малла ичине киредиле. Ибрагим быйыл, жашланы да жыйып, тозурагъан жерлерин къалап, мал кирмезча этерге деп турады.

Алайдан бираз берлакъ келгенлей, эки орам бирге къошулгъан жерде, уллу тёртгюл таш барды. Аны ортасында тёгерек тешикни кёребиз, жол нёгерим ол таш келиди, дейди.

Кели асламысынада агъачдан, темирден болгъанды. Бу уа таш келиди. Ол неге жарагъанды? Аны ичинде бир зат тюйюп болгъандыла. Сёз ючюн, биширген заманда нартюхню аны ичине атып, кели баш бла тюйгендиле. Кели баш а ол тешикге сыйынырча тёгерек адырды. Уакълар ючюн анда хант тузну да тюйгендиле.

Ол заманлада келиси болмагъан юй да болмаз эди. Бу уа уллу ташдан ишленнген, баям, битеу орамгъа деп жарашдырылгъан болур эди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

ТАПЛАНДЫРЫУ

Жамауатны сайлауна кёре

Быйыл 15 апрельден башлап 31 майгъа дери Черек районда жашагъанланы айбатландырыллыкъ жамауат жерлени тюзюнлей къол кётюрюу бла сайларгъа онглары боллукъду. Жангыртыу ишле «Иги шахар болум къурау» федерал эм «Жашау журт эм шахар болум» миллет проектлеге кёре бардырыллыкъдыла.

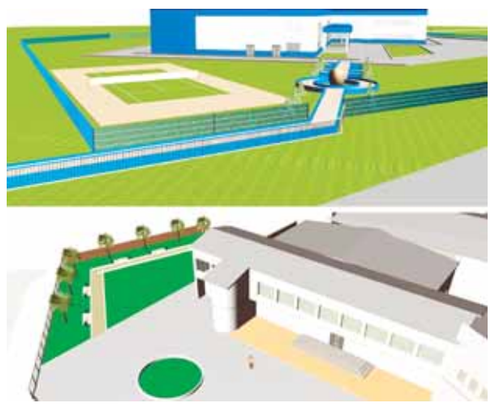

Черек районда келир жылгъа игилендирирге тийишли объектлени тизмесине Къашхатауда спорт комплексни бла Бабугентде Маданият юйню майданлары киргендиле.

Аланы экисинден бирин сайлар ючюн **https://7.gorodsreda.ru** неда «Госуслуга» порталлада регистрацияны ётерге керек боллукъду. Интернет бла кюрешмегенлеге къол кётюрюрге Къашхатауда бла Бабугентни МФЦ-сында проектни волонтёрлары да болушурукъдула. Алагъа жаланда телефон номерни айтыргъа керек боллукъду.

Чыгъарылгъан эсеплеге кёре, сагъынылгъан объектледен бири келир жыл игилендирилликди.

Бизни кор.

Полиция

Бузукълукъла ачыкъланнгандыла

«Къырал номер» энчи профилактика жумушланы кезиуюнде къырал автоинспекторла транспортну къырал эсепге салынмагъанын ачыкълагъандыла. Ол санда 70 машинаны къырал номерлери болмай тохтатхандыла.

Эм кёп бузукълукъ къырал номерле кёрюнмезча этиу бла байламлыдыла – 520. Энтта 5 водитель машиналарында жалгъан къырал номерле бла, 35-си уа излеуде болгъан (болжаллары тауусулгъан) къырал номерле бла тутулгъандыла, 4 бузукълукъ номерле терс болгъанлары бла байламлыдыла.

Къырал автоинспекторла водительлени,3 жууапха тартылмаз ючюн, машиналарын эсепге законлагъа кёре салыргъа чакъырадыла.

Болум тинтиледи

Быйыл 5 мартда Прохладныйде базарда сатыу-алыу тюкенледен бирине от тюшгенди. Бу къаугъаны кезиуюнде мекямны экинчи къатында 17-жыллыкъ къызны ёлюгю табылгъанды, деп билдиргендиле бизге Россейни Следствие комитетини КъМР-де следствие управлениясыны пресс-службасындан.

Бу иш бла байламлы РФ-ни СК-сыны Прохладныйде районла аралы следствие бёлюмюню къуллукъчулары РФ-ни УК-сыны 109-чу статьясыны 1-чи кесегине кёре терслеу материалла ачхандыла (билмей, сунмай, адамны ёлтюргенлери бла байламлы).

Умуту юзюлгенди

Оператив-излеу жумушланы кезиуюнде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары КъМР-де МВД-ны келечилери бла бирге Россейни инсанын тутхандыла. Ол законлагъа бузукълукъла этип, криптовалюта ишлегени, алай бла ачханы алышыу (майнинг) фирма къурагъаны ачыкъланнганды. Анда 200 аппарат табылгъанды.

Ишекли байыкъланыр мурат бла мюлкюн ток ызлагъа къошханды, алай аны ючюн ачча тёлемей, ток бла жалчытыу компаниягъа уллу къоранч этгенди.

Инсаннга РФ-ни УК-сыны 165-чи статьясыны 1-чи кесегине кёре терслеу материалла ачылгъандыла.

Наркотикле бла тутулгъанды

Наркотиклени законсуз сатыу-алыугъа къажау оператив-излеу жумушланы кезиуюнде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары КъМР-де МВД-ны келечилери бла бирге республикагъа тышындан наркотиклени келтириуню эм аны сатыуну къурагъан инсанны тутхандыла. Ол алгъын да бузукълукъла ючюн сюдню оноуу бла бир ненча кере жууапха тартылгъаны ачыкъланнганды.

Инсанны юсюн эмда ол тутулгъан жерни тинтген кезиуде «героини» бла чулгъам табылгъанды. Аны ауурлугъу 0,043 килограммды. Аны жашагъан жеринде уа право низамны сакълаучула «метадон» уулу зат (ауурлугъу 0,025 килограмм), наркотиклени чулгъап, андан ары сатаргъа хазырлагъан оборудование да тапхандыла.

Ишеклиге РФ-ни УК-сыны 228-чи статьясыны 2-чи кесегине кёре терслеу материалла ачылгъандыла.

Хакъсыз урунурукъду

Экономика аманлыкълагъа къажау оператив-излеу жумушланы кезиуюнде Россейни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары Ич ишле министерствону полициячылары бла бирге контроль-надзор ишни толтургъан федерал учреждения къуллукъчусуну бузукълукъ ишин тохтатхандыла.

Россейни Къурулуш министерствосуну «Къурулуш контроль ара» федерал бюджет учреждениясыны келечиси, «Экология» миллет программаны чеклеринде муниципал келишим толтурулгъан кезиуде къуллугъун хайырланып, жалгъан документле хазырлагъаны ачыкъланнганды.

Чегем районну сюдю ол РФ-ни УК-сыны 292-чи статьясыны 1-чи кесегине бузукълукъ этгени тохташдырылгъанды. Къуллукъчугъа 7 айны борчлу халда хакъсыз ишлеге тартыргъа эмда бюджетге этилген къоранчны къайтарыр мурат бла 7 айны ичинде хакъыны 10 процентин бюджетге тёлерге деген оноу чыгъарылгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Спорт

Юч гёжефибизде – юч алтын

Дагъыстанда классикалы тутушуудан СКФО-ну биринчилиги ётдюрюлгенди. Анга округну субъектлеринден 24 жыллары толмагъан 150 гёжеф къатышхандыла.

Бизни спортчула 10 майдал къытхандыла, аладан ючюсю алтынладыла. Беслан Курашев (55 кг), Кациланы Абдурахман (63 кг) бла Темиркан Хахоков (97 кг) тюбешиулерин хорламла бла бошагъандыла, ала энди Россейни биринчилигине къатышырыкъдыла, ол а Владивостокда апрельни ахырында боллукъду.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Аслам майдал къоллу болгъандыла

Нальчикде «Гладиатор» спорт комплексде тхэквондону олимпиада тюрлюсюнден СКФО-ну биринчилиги бардырылгъанды, анга 21 жыллары толмагъан спортчула къатышхандыла, деп билдиреди республиканы тхэквондодан федерациясыны баш секретары Беслан Канкулов.

Эришиулеге округну битеу регионларындан юниорла келгендиле, ала 20 ауурлукъ къауумлада сермешгендиле. Хорлагъанлагъа Россейни биринчилигине къатышыргъа эркинлик берилгенди, ол да Нальчикде 14-18 апрельде боллукъду.

Пандемия бла байламлы спортчуланы санына чек салыннганды, турнирге къарауучула да жиберилмегендиле. Эсеплеге кёре бизни республиканы келечилери 28 майдал къытхандыла, аладан 10-су алтынладыла. Биринчи жерлеге Заира Хуштова (28 кг), Османланы Сара (41 кг), Милана Бекулова (46 кг), Лиана Шафи (57 кг), Ахметланы Борис (80 кг), Тимур Хежев (26 кг) эм башхала чыкъгъандыла.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Къыралны биринчилигине ётгендиле

Элбрус районну Байзуллаланы Юсюп атлы олимпиадалы резервли спорт школуну келечилери – Кациланы Абдурахман бла Махийланы Азрет-Алий – 24 жыллары толмагъан жашланы араларында грек-рим тутушуудан бардырыллыкъ россейли биринчиликге къатышырыкъдыла.

Абдурахман ол даражагъа Шимал-Кавказ федерал округну Каспийск шахарда ётген биринчилигинде 63 килограммдан ауур болмагъан гёжефлени барысын да хорлап жетгенди. Азрет-Алий а Ара федерал округну биринчилигинде ауурлукълары 60 килограммгъа дери болгъан спортчуланы онглап чыкъгъанды.

Жаш спортчуланы Балаланы Алим, Малкъарланы Зейтун, Хапаланы Аслан бла Башийланы Махмут юйретедиле.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Тёрели турнирден – сыйлы саугъала

Республиканы Спорт министерствосу билдиргеннге кёре, бу кюнледе Нальчикде Къабарты-Малкъар къырал университетни физкультура-спорт комплексинде «Кубок ректора КБГУ» деген тёрели регионла аралы турнир эм эстетика гимнастикадан Къабарты-Малкъар Республиканы Биринчилиги бардырылгъандыла. Анга Краснодар эм Ставрополь крайны, Шимал Осетия-Алания, Ростов областьны эм КъМР-ни онтёрт шахарындан 54 къауум къатышханды. Кеслерини жыл санларына кёре, алтын майдалны Нальчикде Олимпиада резервли спорт школну эки къауууму алгъанды – «Эльбрус-Виктория» бла «Эльбрус-Олимпия». «Эльбрус-Виктория» къауумгъа уа Чеченланы Алия, Аккыланы Амина, Гемуланы Елизавета, Османланы Фарида, Гергъокъланы Альфия, Айдана Эржибова, Алекса Рехвиашвили, Кристина Сергеева, Алина Бешева, Олимпиада Сухомлинова эм Дисана Моламусова киредиле. «Эльбрус-Олимпия» къауумгъа уа – Чеченланы Саида, Рената Попова, София Скосарева, Дана Лоренс Талостан, Самира Абазова, Белла Кунижева, Эмилия Ажагоева, Ляна Нартокова, Дисана Пшукова, Сабина Тенгизова, Ульяна Скрынникова.

«Кубок ректора КБГУ» деген тёрели регионла аралы турнирде уа кесини жыл санларына кёре, кюмюш майдалны «Эльбрус-Сияние» деген команда алгъанды. Ол къауумгъа Шауаланы Самира, Алина Нартокова, Дисана Кодзокова, Ларианна Маремкулова, Самира Мудранова, Дисана Шебзухова, Самира Лампежева эм Мария Ионашку киредиле.

Спортчула тренер Татьяна Шугушевада жарау этедиле.

ДОДУЛАНЫ Мадина.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи – 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары – 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь – 40-03-24.
Секретариат – 40-93-62. Корректорла – 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – 42-24-02, 42-67-68.
Экономика – 42-66-73.
Культура – 42-66-76.
Социал ишле – 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт – 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – 42-37-94.
Энчи корреспондент – 42-68-72.
Операторла – 42-66-85, 40-28-97.

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5–6 бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор къуллукъну (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: 42-69-34

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – геуюрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салыннганды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Жангуразланы Нажабат – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2-чи бетле), Мокъаланы Зухура (3-чю бет), Ахматланы Люаза (4-чю бет)– корректорла.

Тиражы 1682 экз. Заказ № 519

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru